

Voorbij Blade Runner

Elke Amerikaanse stad heeft haar officiële embleem en motto, sommige hebben hun eigen mascottes, vlaggen, liederen, vogels, bomen en zelfs rotsen. Los Angeles is echter de enige stad die als symbool een nachtmerrie heeft gekozen.

Na drie jaar debatteren overhandigde een *all-star*-delegatie van autoriteiten en topfunctionarissen uit het bedrijfsleven in 1988 aan burgemeester Bradley een gedetailleerd beleidsplan voor de toekomst van Zuid-Californië. Hoewel *L.A. 2000. A City for the Future* voor het grootste deel in gezwollen taal de onweerstaanbare opkomst van Los Angeles als 'mondiaal knooppunt' beschrijft, is een deel van de epiloog (geschreven door de historicus Kevin Starr) gewijd aan de vraag wat er zou gebeuren als de stad er niet in slaagt een nieuw 'dominerend establishment' te creëren dat de buitengewone etnische diversiteit van de stad beheersbaar kan maken. 'Natuurlijk is er ook nog het *Blade-Runner*-scenario: het opgaan van de afzonderlijke culturen in een vulgaire en veeltalige smeltkroes, zwanger van smeulende haat-gevoelens.'

Blade Runner – het dystopische alter ego van Los Angeles. Maak een rondrit met de Grayline-tour in het jaar 2019: van de meer dan mijlshoge piramide in neo-Mayastijl van de Tyrell Corporation druppelt zure regen neer op de krioelende massa halfbloeden in de Ginza beneden. Enorme neonreclames drijven als wolken boven de stinkende straten waar het geweld hoogtij viert, terwijl uit luidsprekers een stem klinkt die het wonen in de buitenaardse satellietsteden van 'Off World' aanprijst. Deckard, een post-apocalyptische Philip Marlowe, doet in een stedelijk labyrint dat wordt geregeerd door misdadige biotech-concerns heldhaftige pogingen zijn geweten, en zijn vriendin, te redden...

In de originele (hardere) verfilming van het verhaal van Philip K. Dick (*Do androids dream of electric sheep?*) door Ridley Scott uit 1982, die Warner Bros een paar maanden na het oproer van 1992 uitbracht, zien we de nachtmerries terug die ons steeds vaker van onze nachtrust beroven. Tegenwoordig gelden de duistere beelden van *Blade Runner* in vrijwel alle bespiegelingen over de toekomst van Los Angeles als een mogelijk, zo niet onvermijdelijk terminaal perspectief voor dit land van de zon.

En toch doet *Blade Runner*, ondanks zijn faam als de ultieme science-fiction-dystopie, naar mijn gevoel merkwaardig anachronistisch en onwetenschappelijk aan. Samen met Syd Mead, de schepper van zijn toekomstbeelden, production designer Lawrence Paul en art director David Snyder, schotelt Scott ons in feite een onsamenvattende pastiche van imaginaire landschappen voor. Als we de film ontdoen van elementen als het 'gele gevaar' (Scott is kennelijk verslaafd aan zijn voorstelling van de Japanse metropool als de hel, vgl. *Black Rain*) en het modieuze 'noir' (de art-deco-interieurs van gepolijst zwart marmer), en van een groot deel van het high-tech loodgieterswerk (dat hier is teruggebracht tot de staat waarin je het in een vervallen straat zou

van de angst

aantreffen), dan is wat overblijft in wezen hetzelfde beeld van stedelijk gigantisme dat al door Fritz Lang werd verheerlijkt in zijn *Metropolis* (1931).

De sinistere, door mensenhanden gemaakte Mount Everest van de Tyrell Corporation en de afgetakelde patrouilleraketjes die door het luchtruim schieten, zijn een in duistere tinten geschilderde voortzetting van de beroemde wolkenkrabberstad van de bourgeoisie in *Metropolis*. Maar ook Lang zelf had de Amerikaanse toekomstvisioenen van zijn tijd al driftig gekopieerd, met name die van architectuurtekenaar Hugh Ferriss, die samen met wolkenkrabberontwerper Raymond Hood en de Mexicaanse architect-archeoloog Francisco Mujica (met zijn visionaire beelden van stadspiramides zoals de Tyrell Tower) het publiek warm maakte voor de komende 'Titan City' met wolkenkrabbers van honderd verdiepingen, vliegvelden op de daken en snelwegen die in de lucht lijken te zweven. Ook Ferriss en zijn compagnons borduurden voort op reeds bestaande toekomstfantasieën – sinds 1900 een vertrouwd thema in geïllustreerde weekbladen – over hoe Manhattan er aan het eind van de eeuw uit zou zien.

Met andere woorden, *Blade Runner* is de zoveelste versie van het fundamenteel-modernistische visioen – utopie of dystopie, *ville radieuse* of Gotham City – van de metropool van de toekomst als een monster-Manhattan. Het is een fantasiebeeld dat we het best 'Wellsiaans' kunnen noemen, want al in 1906 had H.G. Wells in zijn *The Future in America* geprobeerd het eind van de twintigste eeuw in beeld te brengen door 'het heden' (waarvoor New York model stond) 'te vergroten'; om een soort 'megalomane karikatuur van de bestaande wereld te scheppen, waarin al het bestaande is opgezwollen tot kolossale proporties en een verpletterende massaliteit'.

De 'megalomane karikatuur' van Ridley Scott speelt weliswaar handig in op etnocentrisch gekleurde angsten voor een uit de hand gelopen polyglottisme, maar het beeld dat opgeroepen wordt heeft weinig te maken met het werkelijke landschap van Los Angeles, gekenmerkt door onafzienbare vlakten van vervallen bungalows, onbestemde bouwsels en huizen in ranch-stijl, waar het maatschappelijke zowel als fysieke erosieproces steeds verder gaat naarmate de nieuwe eeuw nadert.

In mijn boek over Los Angeles (*City of Quartz*, 1990) ga ik in op verschillende ontwikkelingen in de richting van een verdergaande militarisering van dit landschap. Uit de gebeurtenissen van na het oproer in het voorjaar van 1992 – een verdieping van de recessie, kapitaalvlucht, ingrijpende bezuinigingen, een verbijsterend aantal moorden (ondanks de wapenstilstand tussen de zwarte gangs), en explosief toegenomen wapenverkoop in de buitenwijken – blijkt dat de maatschappelijke polarisatie en de tendens tot fysieke apartheid versterkt doorzetten. Nu de 'eindeloze zomer' zijn einde nadert, lijkt het er steeds meer op dat het Los Angeles van 2019 een dystopische omkering van elk democratisch stadsideaal te zien zal geven.

Maar als het niet het visioen van *Blade Runner* wordt, wat voor stadslandschap zal deze heilloze evolutie van ongelijkheid dan opleveren? In plaats van de toekomst te zien als een groteske, Wellsiaanse uitvergroting van bestaande technologie en architectuur heb ik geprobeerd de aanwezige trends in het gebruik van de ruimte zorgvuldig te extrapoleren om te zien wat voor patroon deze opleveren. In *Neuromancer* en andere romans heeft William Gibson verbluffende voorbeelden gegeven van de manier waarop realistische, 'extrapolerende' science fiction kan worden gebruikt als een intuïtieve sociaal-wetenschappelijke theorie die vooruitloopt op een politieke oppositie tegen het aan de horizon opdoemende cyber-fascisme.

Wat nu volgt is een 'Gibsoniaanse' plattegrond van een toekomstig Los Angeles dat al voor de helft werkelijkheid is geworden. Paradoxaal genoeg lijkt de plattegrond zelf, hoewel er een soort 'cyberpunk-marxisme' aan ten grondslag ligt, nog het meest op die 'eerbiedwaardige combinatie van halve maan en dartsbord', die Ernest W. Burgess van de Universiteit van Chicago lang geleden tot 'het beroemdste diagram van de sociale wetenschap' maakte.

Voor degenen die niet zo thuis zijn in de nalatenschap van de Chicago School of Sociology en haar klassieke studie van de Noord-amerikaanse stad is het voldoende te weten dat het dartsbord van Burgess weergeeft hoe de strijd om de 'survival of the fittest' (zoals de sociale Darwinisten zich die voorstelden) leidt tot een indeling van de stedelijke sociale klassen en woningtypes in vijf concentrische zones. Het geeft een beeld van een 'menselijk ecosysteem' dat voortkomt uit de biologische mechanismen van invasie, concurrentie, successie en symbiose. In mijn herziene plattegrond van de structuur van de stad laat ik Burgess een sprong in de tijd maken. 'Ecologische' factoren als inkomen, grondprijs, klasse en ras zijn gebleven, maar er is een nieuwe en beslissende factor bijgekomen: angst.

Scanscape

Is het nog nodig uit te leggen waarom Los Angeles wordt verteerd door angst?

De tegenwoordige obsessie met de beveiliging en afscherming van de persoonlijke levenssfeer wordt alleen overtroffen door de panische angst van de middenklassen voor progressieve belastingheffing. Terwijl de werkloosheid en woningnood een peil hebben bereikt dat sinds 1938 niet meer is voorgekomen, zijn de politieke partijen het erover eens dat de begroting in evenwicht moet zijn en dat er op de uitkeringen moet worden bezuinigd. Omdat we weigeren sociale investeringen te doen ter correctie van de onderliggende maatschappelijke verhoudingen, zijn we gedwongen privé steeds meer te investeren in onze fysieke beveiliging. Stadsvernieuwing is een holle frase geworden. 'LA vernieuwen' betekent: de bunker perfectioneren.

Om de verloederding van het stadsleven die hier het gevolg van is het hoofd te bieden, ontwikkelen de bestaande sociale milieus, al naar gelang hun middelen, eigen strategieën en technologieën. Net als op het oorspronkelijke dartsbord van Burgess, ontstaat er zo een patroon van concentrische cirkels, met Downtown LA als 'roos'.

In een andere studie heb ik uitvoerig besproken hoe een heimelijk opererend noodcomité van de voornaamste commerciële grondeigenaars van Downtown (het zogenaamde *Committee of 25*) reageerde op de bedreiging die in hun ogen uitging van het oproer van Watts in 1965. Toen de leden van dit

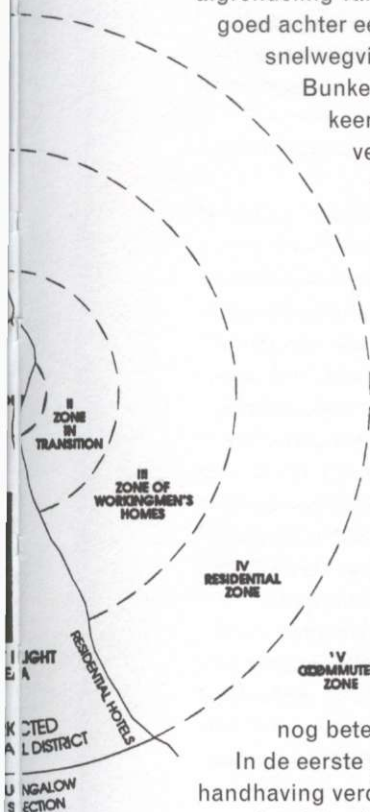
comité door politie-autoriteiten waren gewaarschuwd dat het centrum binnenkort zou worden 'overspoeld' door zwarten, stopte het met de renovatie van het oude kantoren- en winkelcentrum. Vervolgens werd het gemeentelijk onteigeningsrecht ingezet om hele wijken met de grond gelijk te maken en een paar blokken verder naar het westen een nieuw financieel centrum te stichten. De gemeentelijke dienst stadsvernieuwing stelde zich volledig in dienst van de zakelijke belangen van het comité en stelde de leden schadeloos voor de waardedaling van hun investeringen in het oude zakencentrum door hun tegen reusachtige kortingen en ver onder de marktwaarde percelen in de nieuwe kern aan te bieden.

Doorslaggevend voor het succes van de hele operatie (trionfante-lijk aangeduid als de 'renaissance' van Downtown LA) was de fysieke afgrenzing van de nieuwe kern en de waarde van zijn onroerend goed achter een barrière van versterkte palissades, betonnen pijlers en snelwegviaducten. De bestaande voetgangersverbindingen tussen Bunker Hill en de oude kern werden verwijderd en het voetgangersverkeer in het nieuwe financiële centrum speelde zich af boven straatniveau op voetpaden die binnen de beveiligingssystemen van de afzonderlijke wolkenkrabbers vielen. Deze radicale privatisering van de openbare ruimte van Downtown – met haar onheilspellende raciale ondertoon – vond plaats zonder noemenswaardige openbare discussie of protest.

Bovendien lijken de rellen van 1992 alleen maar te bevestigen hoe juist de ontwerpers van *Fort Downtown* de situatie hadden ingeschat. Terwijl in het gehele oude zakencentrum langs Broadway en Spring Street de ruiten werden ingegoooid, maakte Bunker Hill zijn naam waar. De bewakingsdiensten van de grote bankgebouwen hadden aan enige schakelaars op hun bedieningspanelen genoeg om alle toegangen tot hun dure onroerend goed af te sluiten. Kogelvrije stalen rolluiken die alle ingangen op straatniveau afgrendelden werden neergelaten, roltrappen stonden stil en voetgangerscorridors werden door elektronische sloten hermetisch afgesloten. Een recent rapport in de *Los Angeles Business Journal* toonde aan dat de rebestendig gebleken verdedigingslinie van het bedrijfsleven in Downtown de vraag naar nieuwe en nog betere beveiligingssystemen alleen maar heeft bevorderd.

In de eerste plaats is de grens tussen architectuur en rechtshandhaving verder vervaagd. In de ontwerpprocedures voor Downtown heeft het LAPD (Los Angeles Police Department) zich een sleutelpositie verworven. Er komt tegenwoordig geen enkel belangrijk nieuw project van de grond zonder dat deze dienst erbij wordt betrokken, en in sommige gevallen, zoals bij de recente discussie over de wenselijkheid van openbare toiletten in parken en stations van de ondergrondse (waar het LAPD tegen was), spreekt het LAPD ronduit zijn veto uit.

In de tweede plaats is de videobewaking van de gerenoveerde gedeelten van Downtown uitgebreid tot parkeergarages, particuliere voetpaden, plaza's, enzovoort. Door deze uitgebreide bewakingssystemen ontstaat zoiets als een *scanscape*: een permanent bewaakt en zichtbaar gebied, dat in toenemende mate samenvalt met het gebied waar kantoorpersoneel en middenklasse-toeristen zich in Downtown veilig voelen.

6

In de derde plaats worden de hoge gebouwen zelf uitgerust met steeds meer waarnemingsapparatuur en wapensystemen. De wolkenkrabber met een computerbrein in *Die Hard I* (in werkelijkheid de Fox-Pereira Tower van F. Scott Johnson) loopt vooruit op een toekomstig genre van architecturale anti-helden in de vorm van *intelligente gebouwen* die afwisselend in de macht van het kwaad zijn of het bevechten. De zintuigfuncties van de gemiddelde kantoorstoren omvatten nu al volledige visuele controle, reuk, gevoeligheid voor temperatuurverschillen en vochtigheidsgraad, bewegingsdetectie en, in enkele gevallen, gehoor. Sommige architecten voorzien nu al de dag waarop elk gebouw beveiligd is met een kunstmatige-intelligentie-systeem dat de bewoners automatisch screent en identificeert en misschien zelfs reageert op hun emotionele toestand (angst, paniek, enzovoort). Zonder bewakingspersoneel in te hoeven schakelen kan het gebouw zelfstandig het hoofd bieden aan zowel kleine crisissen (zwervers buiten de deur houden of hun verhinderen de toiletten te gebruiken) als ernstiger situaties (zoals het opsluiten van inbrekers in een lift).

Als niets anders meer helpt, zal het intelligente gebouw de dubbelrol van bunker en uitvalsbasis gaan vervullen.

'Gang zone'

Rond de met camera's bewaakte en versterkte kern van Downtown Los Angeles ligt een halo van barrio's en getto's. In het originele, op Chicago geïnspireerde schema van Burgess was dit de 'overgangszone': straten met logementen en huurkazernes, afgewisseld door een oude industriële en vervoersinfrastructuur; een gebied waar pas aangekomen emigrantenfamilies en ongetrouwde mannelijke arbeiders zich vestigden. In de binnenste, door snelwegen doorsneden ring van Latino-woonwijken zijn deze klassieke functies nog duidelijk aanwezig. Boyle en Lincoln Heights, Central-Vernon en MacArthur Park zijn de aankomstplaatsen van de armste immigranten van de regio, en de lage-lonen-arbeidsreservoirs voor de hotels en kledingateliers van Downtown. Net als in het model van Burgess zijn de bevolkingsdichtheden hier de hoogste van de hele stad. (Volgens de volkstelling van 1990 is de dichtheid in een wijk van MacArthur Park bijna 30% hoger dan in Midtown Manhattan!)

Net als in 1927 in Chicago is deze zone van huurkazernes ('waar een veel te groot aantal kinderen opeengepakt zit op een klein oppervlak') de klassieke broedplaats voor straatbendes van opgeschoten jongeren. De 'gang zone' van de jaren twintig in Chicago werd in de sociale opbouw van de stad echter beschouwd als een *overgangsgebied*: 'Daar waar de betere woonbuurten teruggedrongen worden door oprukkende bedrijven en fabrieken, ontstaat een economisch, moreel en cultureel grensgebied, waarvan de *gang* een van de uitingsvormen is.' De verspreiding van de gangs over het grondgebied van Los Angeles daarentegen correspondeert met de indeling in sociale klassen. Etnisch gekleurd tienerageweld breidt zich inmiddels uit van de binnenring naar de oudere buitenwijken: waar vroeger Ozzie en Harriet speelden, regeren nu de 'Boyz in the Hood'.

Vooralsnog blijft de binnenste ring het gevaarlijkste deel van de stad. De Ramparts Division van het LAPD, waar het gebied pal ten westen van Downtown onder ressorteert, haalt wat betreft het aantal

moordzaken de hoogste gemiddelde score van alle politiedistricten in het land. Het nabijgelegen MacArthur Park, eens het pronkstuk van de parkengordel van Los Angeles, is nu een schietterrein waar crack-dealers en straatbendes hun rekeningen vereffenen met geweren en uzi's. In 1990 werden hier dertig mensen vermoord.

De overwerkte politiemacht van het LAPD geeft zelf toe dat ze geen kans ziet de identiteit vast te stellen van alle lijken op straat, laat staan dat ze enige greep krijgt op de gewone inbraken, autodiefstallen of systematische afpersingspraktijken. Omdat ze niet beschikt over de middelen of de politieke invloed van de meer welvarende buurten, is de wanhopige bevolking van de binnenste ring volledig aan haar lot overgelaten. Ten einde raad heeft ze haar toevlucht genomen tot Messieurs Smith & Wesson, namen die veelvuldig figureren op bordjes met het opschrift: 'Hier waken ...'

De huisbazen van de krottenwijken zijn intussen een eigen terreur-campagne tegen de drugdealers en kleine criminelen begonnen. Geconfronteerd met nieuwe wetten die het de overheid mogelijk maken beslag te leggen op drugspanden, ronselen ze knokploegen en gewapende huurlingen om de misdadige elementen in hun panden te 'eliminieren'.

Naast deze criminele uitzendkrachten floreren in het centrum ook de bedrijfjes die traliwerk en roosters voor de beveiliging van huizen leveren. De bungalows van de binnenring beginnen dan ook steeds meer te lijken op kooien in een dierentuin. Net als in een film van George Romero moeten arbeidersfamilies zich elke nacht insluiten tegen de stad van levende doden daarbuiten.

Het principe van het *huis als een gevangenis* is op vele plaatsen in het centrum terug te vinden. Nog voor het lente-oproer van 1992 hadden de meeste slijterijen, naar het voorbeeld van de pandjeshuizen, de ruimtes achter hun toonbanken al volledig gebarricadeerd en uitgerust met op strategische plekken verborgen vuurwapens. Zelfs in de plaatselijke snackbars vindt de uitwisseling van hamburgers en geld meer en meer plaats via kogelvrije kunststofkotten. Gebouwen, opgetrokken uit blinde betonmuren, ruw gemaakt om graffiti tegen te gaan, hebben zich de afgelopen tien jaar als een acne-epidemie over het stedelijk landschap verspreid. Bij de renovatie van veel wijken worden dergelijke *riot-proof bunkers* door de verzekeringsmaatschappijen zo goed als verplicht gesteld.

De halve manen van de misdaadbestrijding

In het originele diagram van Burgess doorsnijden de 'halve manen' van etnische enclaves ('Deutschland', 'Little Sicily', 'the Black Belt', enzovoort) en specifieke architectuurtypes ('familiehotels', 'duplexwoningen', enzovoort) de primaire sociaal-economische indeling van het 'dartsbord'. In het tegenwoordige Los Angeles ontstaat, in rechtstreekse samenhang met de militarisering van het stedelijk landschap, een specifiek type enclave. Bij gebrek aan een betere benaming zullen we hiervoor de term 'maatschappelijke-controlezone' (*social control district*, SCD) gebruiken. In een dergelijke zone worden sancties uit het straf- en het burgerlijk recht gekoppeld aan bestemmingsplannen, waardoor projecten ontstaan die Michel Foucault ongetwijfeld zou hebben herkend als voorbeelden van de evolutie van de 'disciplinaire ordening' van de twintigste-eeuwse stad.

Christiane Boyer parafraseert Foucault aldus:

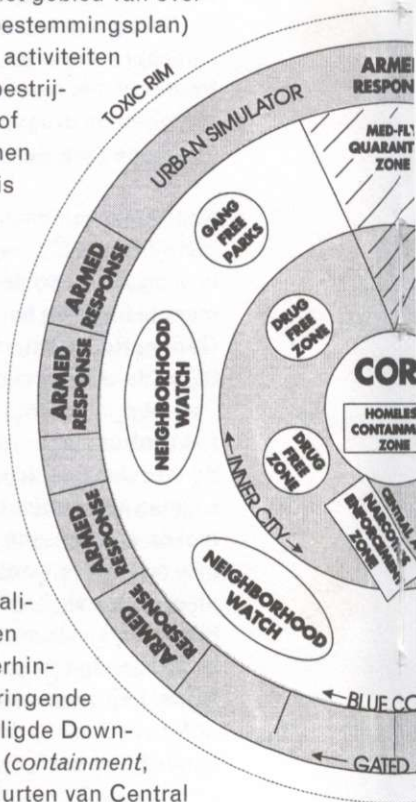
Disciplinaire controle komt tot stand door het verdelen van lichamen in de ruimte, door elk individu in een afzonderlijke cel te plaatsen en vanuit deze analytische ruimte-indeling een functionele ordening tot stand te brengen. Uiteindelijk werd dit ruimtelijke systeem zowel reëel als ideëel: een hiërarchische organisatie van cellulaire ruimtes en een zuiver ideële ordening die aan het materiële systeem werd opgelegd.

De bestaande SCD's (tegelijktijd reëel en ideëel) kan men onderscheiden al naar gelang de juridische vorm die hun ruimtelijke 'discipline' aanneemt. In de *overlastbestrijdingszones* – met name gericht tegen graffiti en prostitutie – die in bepaalde delen van Los Angeles en West-Hollywood met borden worden aangegeven, zijn de traditionele bevoegdheden van de politie op het gebied van overlastbestrijding (de wettelijke grondslag van elk bestemmingsplan)

uitgebreid van overlast door schadelijke industriële activiteiten tot overlast door schadelijk gedrag. Omdat de overlastbestrijdingszones worden gefinancierd uit de opgelegde boetes of speciale belastingen (bijvoorbeeld op verfspuitbussen), kunnen groepen huis- en bedrijfseigenaren intensieve politiebemoeienis afdwingen om plaatselijke maatschappelijke problemen aan te pakken.

In *stimuleringszones*, zoals de 'drugsvrije zones' rond scholen in heel Zuid-Californië, wordt de criminaliteit binnen een bepaalde straal rond openbare instellingen tegengegaan door het geven van 'stimulansen', dat wil zeggen extra federale of staatsstraffen. *Isolatiezones* zijn bedoeld om maatschappelijke probleemgevallen, die epidemische vormen dreigen aan te nemen – variërend van die lastige illegale immigrant, de mediterrane fruitvlieg, tot de groeiende massa's thuislozen – fysiek te isoleren. Al kent de 'thuislozen-isolatiezone' niet een zo precieze, enigszins surrealistisch aandoende afbakening met borden als de 'Medfly Quarantine Zone', ingesteld door het landbouwdepartement van de staat Californië, het is niettemin een van de meest navrante voorbeelden van een maatschappelijke-controlezone. De stadspolitie verhindert de overloop van kampen voor daklozen naar de omringende buitenwijken of naar de betere buurten van het beveiligde Downtown-grondgebied door een beleid van 'islatie' (*containment*, de officiële term) binnen de overvolle sloppenbuurten van Central City East (door de bewoners 'the Nickle' [het dubbeltje] genoemd). Al leidde de explosieve groei van het aantal daklozen ten gevolge van de recessie onvermijdelijk tot een overloop naar de stegen en braakliggende terreinen in nabijgelegen wijken van de binnenste ring, het LAPD hield vast aan zijn meedogenloze beleid en bleef de nieuwe stadsnomaden teruggedrijven naar de misère van de Nickle.

De logische tegenhanger van deze strategie is natuurlijk de formele *uitsluiting* van daklozen en andere paria's uit de openbare ruimte. Een hele rits steden in Southland, van Orange County tot Santa Barbara, met daaronder zelfs 'The Peoples' Republic of Santa Monica', hebben onlangs 'anti-kampeerverordeningen' uitgevaardigd om de thuislozen uit hun gezichtsveld te bannen. Ondertussen volgen Los Angeles en Pomona het stadje San Fernando (de geboortestad van Richie Valens), door voortaan ook bendeleden uit

hun parken te weren. Het instellen van deze 'Gang Free Parks' is een uitvloeisel van een algemener beleid gericht tegen het bende-lidmaatschap (met name de recente Street Terrorism Enforcement and Prevention Act, oftewel STEP). Deze maatregelen kunnen gelden als voorbeelden van 'groepsriminalisatie', waarbij het lidmaatschap van een groep buiten de wet wordt gesteld, ook zonder dat er sprake is van daadwerkelijk criminele handelingen.

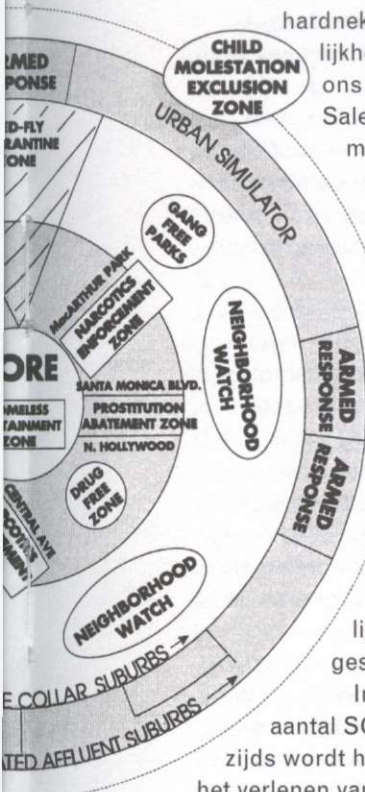
Een begrip als groepsriminaliteit heeft alles te maken met burgerlijke of conservatieve fantasieën over de aard van de 'gevaarlijke klassen'. Zo liep in de negentiende eeuw de gegoede burgerij te hoop tegen een goeddeels uit de lucht gegrepen 'zwerfersgevaar' en in de twintigste eeuw tegen het al even hallucinatoire 'rode gevaar'. Halverwege de jaren tachtig dook in de voorsteden van Zuid-Californië plotseling de geest van Cotton Mathers weer op. De

hardnekkige geruchten dat plaatselijke kindercrèches in werkelijkheid haarden waren van een perverse satanscultus voerden ons terug naar de zeventiende eeuw en de heksenprocessen van Salem. In de zaak rond het McMartin-kleuterdagverblijf inzake misbruik – die de langdurigste, duurste en pijnlijkste van dit soort zaken in de hele Amerikaanse geschiedenis zou worden – getuigden kinderen over misbruik door begeleiders die rondvlogen op bezemstelen, en meer van dat soort manifestaties van de Boze Man.

De daarmee gepaard gaande collectieve hysterie, die ongetwijfeld een rijke voedingsbodem had in verkeerd gerichte ouderlijke schuldgevoelens, vond onder andere uitdrukking in de instelling van 's lands eerste 'Child Molestation Exclusion Zone' in het stadje San Dimas. Dit Twin-Peaks-achtige voorstadje in de oostelijke San Gabriel Valley werd bedolven onder borden met de waarschuwing: 'Handen thuis! Wij hebben foto's en vingerafdrukken van onze kinderen genomen om hen te beschermen.' Ik weet niet of de legers pedofielen die in de bergen boven San Dimas op de loer lagen zich hebben laten afschrikken door deze waarschuwingen, maar bij het in kaart brengen van de stedelijke ruimte zijn dergelijke duistere Lynch-locaties met hun uitingen van een op hol geslagen *collectieve fantasie* niet meer te negeren.

Intussen ziet het er naar uit dat nu, na het oproer, het aantal SCD's in Zuid-Californië verder zal toenemen. Enerzijds wordt het federale 'Weed and Seed'-programma gestart, dat het verlenen van fondsen voor de opbouw van de wijken koppelt aan een gang-bestrijdingsprogramma. Wijken worden daardoor aangemoedigd een uitsluitings- en stimuleringsbeleid op te zetten. Veel actievoerders hebben al gewaarschuwd dat 'Weed and Seed' een politiestaat-karikatuur is van de Oorlog tegen de Armoede van de jaren zestig, met het Departement van Justitie in de rol van stadsvernieuwer. De armen worden gedwongen mee te werken aan hun eigen criminalisering als voorwaarde voor het krijgen van hulp.

Anderzijds krijgen de conservatieven, en waarschijnlijk ook de *neo-liberals*, nu wellicht de kans om met behulp van de nieuwste technologie geldbesparende ideeën voor *community imprisonment* aan de praktijk te toetsen, bij wijze van goedkoop alternatief voor de hoge kosten van de bouw van nieuwe gevangenissen. Onder aanvoering van de ideoloog van het Heritage Institute, Charles Murray – wiens polemiek tegen sociale uitgaven voor de armen,

Losing Ground (1984), als het krachtigste manifest van het Reagan-tijdperk geldt – onderzoeken conservatieve theoretici de haalbaarheid van de *gevangenisstad* zoals die wordt afgeschilderd in science-fiction-fantasieën als *Escape from New York*.

De ideeën van Murray, die werden aangekondigd in *The New Republic* in 1990, komen erop neer dat het, om 'drugsvrije zones voor de meerderheid' te kunnen creëren, nodig kan zijn 'stortplaatsen voor maatschappelijk afval' in te richten voor de gecriminaliseerde minderheid. 'Als het gevolg van deze politiek is dat de rotte appels verzameld worden in een paar hyper-gewelddadige, anti-sociale wijken, dan moet dat maar.'

Hier waken de burens

Pas geleden zocht een delegatie verontruste politiefunctionarissen uit de voormalige DDR contact met het LA Police Department. De vroegere Oostduitsers, die na de val van de Muur te maken hadden gekregen met een enorme toename van de criminaliteit en van etnisch geweld, wilden meer weten over de bekendste persoonlijkheid van de politie van Los Angeles. Maar ze vroegen niet naar hoofdcommissaris Willie Williams of diens voorganger Daryl Gates. Ze waren meer geïnteresseerd in 'Bruno the Burglar', de schurkachtige gemaskerde stripfiguur die staat afgebeeld op de talloze borden die de grenzen van een 'Neighborhood Watch Area' aangeven.

Het Neighborhood-Watch-programma, dat van San Pedro tot Sylmar meer dan 5500 burgerwachtgroepen omvat, is de belangrijkste innovatie in de politietaken van het LAPD. In de hele zone die Burgess aanduidde als de 'zone van de arbeiderswoningen' – in Los Angeles omvat deze naast de wijken met koophuizen in het centrum ook de oudere arbeidersbuitenvijken in de valleien van San Fernando en San Gabriel – vormt een reusachtig netwerk van waakzame burgers – een veiligheidssysteem dat een positie inneemt halverwege tussen de belegerde forten en de bewapende wetteloosheid van de binnenste ring en de privé-politiemachten van de beveiligde buitenwijken van de welgestelden.

De burgerwacht, die inmiddels door honderden Amerikaanse en zelfs Europese steden van Pasadena tot Londen is gekopieerd, is het geesteskind van de vroegere politiechef Ed Davis. In de nadagen van de onlusten van de periode 1965-1971 in Southcentral en East Los Angeles vatte Davis het idee voor dit programma op, dat de hoeksteen moest worden van een meer omvattende 'Basic Cars'-strategie, die beoogde de steun van de bevolking voor de politie te herwinnen door de politiepatrouilles aan vaste wijken te koppelen. Al gaf zijn opvolger Daryl Gates de voorkeur aan SWAT-teams (een idee van hemzelf) boven de Basic Cars, het burgerwachtprogramma bleef gedurende de jaren tachtig gestaag in omvang toenemen.

Woordvoerder Sgt. Christopher West van het LAPD legt uit: Het doel van de burgerwachtgroepen van Neighborhood Watch is het herstellen van de onderlinge solidariteit en het zelfvertrouwen van burgers die met criminaliteit worden geconfronteerd. Daartoe aangezet door hun blokhoofden, krijgen burens meer oog voor de bescherming van elkaars bezittingen en welzijn. Verdacht gedrag wordt onmiddellijk gemeld en huiseigenaars voeren regelmatig overleg met wijkagenten over misdaadpreventie.

Een agent die ik buiten diensttijd ontmoette in een doughnut-winkel drukte zich beeldender uit:

Een burgerwacht werkt eigenlijk volgens hetzelfde principe als een huifkarrenkonvoi in een ouderwetse western. De burgers zijn de pioniers, en het is de bedoeling dat ze met hun wagens een kring vormen en het zo lang volhouden tegen de indianen tot de cavalerie – dat wil zeggen, de politie – hen komt ontzetten.

Al waait ons in dit verhaal de onvervalste pioniersgeest van een John-Ford-western tegemoet, de werkelijkheid van de burgerwacht- en wijkpatrouilleprogramma's doet doorgaans meer denken aan praktijken in de (ex-)DDR of in Zuid-Korea, waar in elke straat politie-informanten hun burens bespioneren en verdachte figuren in de gaten houden.

Mini-citadels en gerontocraten

Toen ik rond 1985 begon met mijn onderzoek naar beveiligde gemeenschappen in Zuid-Californië, bleef deze trend nog hoofdzakelijk beperkt tot zeer rijke buurten of nieuwe projecten aan de rand van het stadsgebied (bijvoorbeeld in de gebieden die Burgess beschreef als 'afgeschermd woongebied' of 'forensenzone'). Sinds de opstand van lente 1992 eisen echter tientallen doorsnee-woonwijken het recht op hun gebied af te grendelen van de rest van de stad. Eén krant schreef: Waren in de jaren tachtig mini-winkelcentra de grote mode, in de jaren negentig schijnt iedereen een mini-citadel te willen.

Al gaat het hier op het eerste gezicht om misdaad en veiligheid, in feite is het ware motief vermoedelijk de waarde van het onroerend goed. Makelaars hebben berekend dat door beveiliging met hekken de waarde van huizen in tien jaar tijd wel met 40% kan toenemen. Nu de bewoners van de betere buurten – met inbegrip van de zwarte middenklassen in wijken als Windsor Village en Baldwin Hills Estate – haast maken om van deze meevaller te profiteren, begint 'woningzone IV' van Burgess eruit te zien als een betonnen honingraat, met elke woonwijk besloten in zijn eigen ommuurde cel. In de meeste gevallen huren plaatselijke verenigingen van huiseigenaren ook 'armed response' in: particuliere politiemachten, geleverd door een van de vele multinationale beveiligingsfirma's die zich hebben gespecialiseerd in de beveiliging van woongebieden. Het is duidelijk dat het verschil in veiligheid tussen de binnenstad en de buitenwijken op deze manier nog groter wordt.

'Empty Nest'-gezinnen zijn de meest fervente voorstanders van afgeschermd woonbuurten en het is een belangrijk gegeven dat er in Los Angeles niet alleen sprake is van een polarisatie tussen rijk en arm, maar meer specifiek tussen jonge armen en oude rijken. Bovendien bleek uit de volkstelling van 1990 dat de discrepantie tussen gezinsgrootte en beschikbare woonruimte nergens in het land zo groot is als in de agglomeratie Los Angeles. In Westside en Hollywood Hills, die zich meer en meer hebben ontwikkeld tot exclusieve villawijken, worden steeds grotere huizen bewoond door steeds oudere en kleinere Anglo-Amerikaanse gezinnen, terwijl in de rest van de stad grote Latino-gezinnen opeengepakt zitten op steeds kleinere vloeroppervlakten.

Heel Californië is een beginnende gerontocratie, en elke post-*Blade-Runner*-dystopie dient zich rekenschap te geven van het aanwezige

explosieve mengsel van etnische, klasse- en generatietegenstellingen. Drie vooraanstaande Californische demografen hebben ons onlangs een vooruitblik gegeven van wat de stad binnenkort te wachten staat. In hun 'catastrofe-scenario' breekt er een burgeroorlog uit in het jaar 2030, als de heersende klasse van bejaarde, blanke *baby-boomers*, die woont in 'door veiligheidspatrouilles bewaakte dorpen' en zich het leeuwedeel van de belastinginkomsten toeëigent om haar eigen oudedagsvoorzieningen in stand te houden, met ijzeren vuist haar wil oplegt aan een immense onderklasse van jonge Latino's die wonen in 'onverlichte, ongeplaveide *barrio's*.'

Stakingen braken uit in de fabrieken, veiligheidsmuren werden in brand gestoken en omgetrokken, in de wijken van de ouderen steeg de verkoop – en de prijs – van wapens naar ongekennde hoogten. De jonge Latino's schilderden de bejaarden af als parasieten, die van alle zegeningen van de maatschappij hadden geprofiteerd zolang deze niets kostten en nu doodgemeedereerd de arbeiders lieten betalen om hun levensstandaard op peil te houden. De bejaarden schilderden de jonge Latino's af als buitenlanders die uitkeringen opstreken waar de bejaarden recht op hadden, als on-Amerikaanse elementen die een bedreiging vormden voor de Amerikaanse cultuur, als criminelen en wettelozen, en als overbrengers van allerlei ziekten. Beide partijen maakten zich gereed voor de beslissende slag.

Parallele universums

Burgess en zijn studenten, die het Chicago van de jaren twintig als één groot proefstation beschouwden, twijfelden geen moment aan de 'onvervalste realiteit' van de verschijnselen die ze systematisch bestudeerden. De empirische methode sloot exact aan op de empirische werkelijkheid. De beeldvorming of mythografie van de stad werd niet onderkend als een autonoom gegeven. Ook besteedde de school van Chicago geen aandacht aan de cruciale rol van de *Columbian Exposition* als ideaalmodel voor de geplande uitbreiding van de stad. Ofschoon de wereldtentoonstellingen van Chicago in 1892 en 1933 themaparken *avant la lettre* waren, was er in het sociologisch denken nog geen plaats voor de stad als *simulatiemodel*.

Vandaag de dag kunnen we niet meer om dit probleem heen. De tegenwoordige stad simuleert of hallucineert zichzelf in ten minste twee zeer wezenlijke opzichten. In de eerste plaats verdubbelt de stad zichzelf in deze eeuw van elektronische cultuur en economie via de complexe structuren van haar informatie- en medianetwerken. William Gibson vermoedt dat ten gevolge van de introductie van driedimensionale computer-interfaces binnenkort postmoderne *flaneurs* (of *console cowboys*) door de lichtende geometrie van deze mnemonische stad zullen dwalen, waar databases de gestalte hebben aangenomen van 'blauwe piramiden' of 'koude spiraalarmen'.

In dat geval zal de *urban cyberspace* – het simulatiemodel van de informatiestructuur van de stad – nog sterker gesegregeerd zijn en nog minder echte openbare ruimte bevatten dan de traditionele materiële stad. Southcentral LA bijvoorbeeld is op het gebied van informatienetwerken en media een zwart gat, zonder lokaal kabelnet en zonder aansluiting op belangrijke datasystemen. Net zoals het binnen de vroeg-twintigste-eeuwse industriestad een overbevolkt werklozengetto werd, is het nu op weg een *elektronisch getto* te worden te midden van de oprukkende *informatiestad*.

In de tweede plaats wordt de collectieve fantasie in toenemende mate gekanaliseerd in gesimuleerde landschappen – themaparken, 'historische' wijken en winkelcentra – afgescheiden van de rest van de metropool. Alle belangrijke postmoderne filosofen (Baudrillard, Eco, enzovoort) zijn het er natuurlijk over eens dat Los Angeles de wereldhoofdstad van de 'hyper-reëlieit' is. Van oudsher waren de grote themaparken meestal architecturale simulaties van film- of televisiesets. Zo kon je in de oude Selig Zoo het jungledcor van *Tarzan* bezoeken, terwijl je in Knotts Berry Farm of de spookstad Calico kon meespelen in een typische western. Disneyland was natuurlijk vanouds het 'Magic Kingdom' van de tekenfilmhelden en van beroemde figuren uit de geschiedenis in karikatuurvorm.

Tegenwoordig is de stad zelf – of eigenlijk een geïdealiseerde versie daarvan – het onderwerp geworden van de simulatie. Nu de militaire lucht- en ruimtevaartindustrie van Zuid-Californië aan betekenis heeft ingeboet, zijn het toerisme, het hotelwezen en de amusementssector verreweg de belangrijkste werkgevers van de regio geworden. Maar toeristen schrikken er steeds meer voor terug zich aan de gevaren van de 'urban jungle' van Los Angeles bloot te stellen. Onlangs klaagde een functionaris van MCA nog: 'Op elke straathoek zit wel iemand met een bordje "Ik Heb Honger"; [de stad] is echt niet leuk meer.'

MCA en Disney zien de oplossing in het reproduceren van karakteristieke fragmenten van de stad binnen de veilige begrenzing van hotelforten en ommuurde themaparken. Het resultaat hiervan is de geleidelijke verwezenlijking van een *kunstmatig Los Angeles*. Dit is in essentie een archipel van goedbewaakte commerciële attracties waar welgestelde toeristen zich kunnen ontspannen, veel geld kunnen besteden en waar het weer 'leuk' is. Een nagenoeg onzichtbaar leger van onderbetaalde werkrachten – die zelf in een soort bantoestans wonen, zoals de Santa Ana (Disneyland) of Lennox (LAX) *barrios* – zorgt ervoor dat de simulatie-machinerie soepel blijft lopen.

De gifgordel

Waar houdt deze nachtmerrie op? Burgess was niet bijzonder geïnteresseerd in de stadsgrens. Op zijn dartsbord gaat Chicago ongemerkt over in de 'forensenzone' en verderop in de Corn Belt. De begrenzing van Dystopia vormt echter een buitengewoon boeiende problematiek. Van *Blade Runner* herinneren we ons de enigszins ongeloofwaardige overgang van de buitenste regionen van de duistere megalopolis in Ecotopia: eeuwig groene bossen en een onbegrensde wildernis.

In het Los Angeles van 2019 zal van dit soort happy ending geen sprake zijn. De postmoderne geograaf Edward Soja heeft vastgesteld dat de woestijngrens van Zuid-Californië nu al vrijwel volledig wordt omzoomd door enorme luchtmachtbases, bomtestgebieden en oefenterreinen voor woestijnoorlogen. Momenteel is men bezig rond deze Pentagon-woestijn een tweede, niet minder dreigende ring aan te leggen. Omdat Los Angeles, met zijn overvolle stortplaatsen en zijn vervuilde kustwateren, dreigt te stikken in zijn eigen vuil, is het hard bezig zijn afval en zijn milieubedreigende activiteiten te verplaatsen naar de Eastern Mojave Desert en Baja California. In plaats van een vermindering in de produktie van gevaarlijk afval na te streven, wil de stad haar afvalprobleem eenvoudigweg 'regionaliseren'.

Tot de *gifgordel* die zo ontstaat, behoren de enorme stortplaats van

Eagle Mountain (de vroegere open ijzermijn van Kaiser) en een mogelijk nieuwe bij Adelanto (een vroegere luchtmachtbasis), de omstreken stortplaats voor radioactief afval bij Needles in Ward Valley, en de vervuilde industrieactiviteiten als meubelfabricage en galvaniseerbetrieben, die worden verplaatst naar het *maquiladora*-district van Tijuana. De gevolgen voor het milieu zullen ronduit rampzalig zijn.

De dodelijke straling van de 300.000 vaten radioactief afval in de onbeschermd groeven van de nucleaire stortplaats van Ward Valley bijvoorbeeld, is pas over 10.000 jaar uitgewerkt. Gedurende een onafzienbare tijd blijft het gevaar bestaan dat radioactief tritium in de nabijgelegen Coloradorivier weglekt, waardoor de onvervangbare watervoorziening van een groot deel van Zuid-Californië wordt bedreigd. De enorme stortplaats van Eagle Mountain op zijn beurt – 4 km lang, 1,5 km breed en 600 m diep – zal niet alleen het grondwater besmetten, maar ook een giftige wolk van vervuilde lucht boven een groot deel van Riverside County veroorzaken. Intussen verhoogt de vlucht van schadelijke industrieën, waaronder een groot aantal petrochemische bedrijven, over de Mexicaanse grens het risico van rampen als die van Bhopal.

Al met al zal het ontstaan van deze afvalgordel de afbraak van het milieu in het hele westen van de Verenigde Staten (en een deel van Mexico) versnellen. Nu is een derde van de bomen in de bergen van Zuid-Californië al bezweken aan de smog en in de vervuilde Mojave-woestijn sterven de diersoorten in een hoog tempo uit. Het radioactieve en kankerverwekkende afval van Los Angeles zal binnenkort tot in Utah en Sonora het leven bedreigen. De gifzoom wordt een zone van vernietiging.

Voor we wakker worden...

Als we alle Burgessiaanse diagrammen en analogieën laten voor wat ze zijn, dan rest de vraag: hoe zal het Los Angeles werkelijk vergaan? Zal men in staat zijn met nieuwe bewakings- en beheersingstechnieken de groeiende ongelijkheid en de gapende kloof van klassen- en rassen-tegenstellingen te bestendigen? Wordt het ecosysteem van de angst de natuurlijke toestand in de Amerikaanse stad van de eenentwintigste eeuw? Behoren NATO-prikkeldraad en veiligheidscamera's over een tijdje net zo tot de idylle van het leven in de buitenwijken als eertijds witgeverfde tuinhedden en honden die naar de naam Spot luisterden?

Het schetsen van een mondiaal perspectief kan op dit punt verhelderend zijn. In 2019 zal Los Angeles de kern vormen van een mega-agglomeratie van 22 tot 24 miljoen inwoners in Zuid- en Noord-Californië. Met steden als Tokio, Sao Paulo, Mexico City en Shanghai zal het een nieuwe evolutievorm vertegenwoordigen: mega-steden van 20-30 miljoen inwoners. Het is belangrijk vast te stellen dat we hier niet te maken hebben met grotere exemplaren van een bekende soort, maar met een unieke en onverwachte nieuwe vorm van maatschappelijk leven.

Op dit moment weet niemand of fysieke en biologische systemen van deze orde van grootte en complexiteit wel duurzaam kunnen bestaan. Veel onderzoekers geloven dat in ieder geval de mega-steden in de Derde Wereld zullen leiden tot milieucatastrofes en/of ten onder zullen gaan in stadsguerrilla's en burgeroorlogen. De tegenwoordige 'Nieuwe Wereldorde' levert – van Bosnië tot Somalië – legio voorbeelden van totale maatschappelijke desintegratie die de vrees voor een apocalyps van de mega-steden alleszins gegrond maken.

Als Tokio, ondanks zijn onvermijdelijke natuurrampen, een uitzondering vormt, dan heeft het dat alleen te danken aan het buitengewoon hoge niveau van de openbare investeringen, aan de welvaart en de maatschappelijke discipline van zijn bewoners (en aan het feit dat de Japanse maatschappij een sterk urbaan in plaats van suburbaan karakter vertoont). De laatste tijd begint Los Angeles echter meer te lijken op Sao Paulo en Mexico City dan op een postmodern Tokio-Yokohama.

Naarmate de gouden droom verbleekt, wordt ook het geloof in een vreedzame hervorming van de maatschappij zwakker. Als de tendens van de rellen van 1992 doorzet, kan het bandeloze straatgeweld overgaan in meer georganiseerd politiek geweld. Zowel politiemensen als bendeleden praten al met een ijzingwekkende vanzelfsprekendheid over de onvermijdelijkheid van een of andere vorm van stadsguerrilla. En ondanks al zijn nieuwe ommuringen en zijn camerabewaking is het over een groot oppervlak uitgestrekte Los Angeles uitermate kwetsbaar voor strategische sabotageacties.

Zoals de voorbeelden van Belfast, Beiroet en, meer recentelijk, Palermo en Lima hebben aangetoond, is de autobom het wapen van de anonieme stedelijke terreur *par excellence* (of, zoals een anti-oproerexpert het eens uitdrukte, 'zoiets als een luchtmacht voor arme mensen'). Met autobommen is half Beiroet verwoest, een wijk die bekend stond als 'het Beverley Hills van Lima' met de grond gelijk gemaakt en werden de zwaarst bewaakte overheidsfunctionarissen van Italië afgeslacht.

Het weren van autobomterroristen uit Belfast – de enige brandhaard waar de bestrijding uiteindelijk wel succes had – kostte het Britse leger jaren van inspanning en de aanleg van een reusachtige beschermende kooi om het hele stadscentrum. Een soortgelijke preventieve maatregel in Los Angeles – dat wil zeggen, het afsluiten van de autosnelwegen en het versterken van alle openbare voorzieningen, olieraffinaderijen en pijpleidingen, en van alle centra van commerciële bedrijvigheid – zou niet alleen tientallen miljarden kosten, de stad zou daardoor ook ophouden te bestaan als functionerend organisme.

In feite is het snelwegensysteem van Los Angeles voor de toekomstige stadsterrorist wat het tropische regenwoud of de Andestoppen voor de plattelandsguerrillero zijn: een ideaal gevechtsterrein.

Als we onze hoofdsteden verder laten afzakken tot door de misdaad geregeerde Derde-Wereldregio's, dan zal geen enkele beveiligingstechnologie, in het heden noch in de toekomst, de veiligheid van de angstige middenklasse kunnen garanderen. De explosie van de eerste autobom op Rodeo Drive of voor de deuren van City Hall zal ons wakker schudden uit onze boze droom en ons duidelijk maken dat onze nachtmerrie werkelijkheid is geworden.

Vertaling: Toon van Casteren, voor Bookmakers, Nijmegen